

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

LKI.410.7.4.2025

Pani
Agata Rybka
Dyrektor
Miejskiego Ośrodka Pomocy
Rodzinie w Tarnobrzegu
ul. Kopernika 3, 39-400 Tarnobrzeg

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/25/060 – Zapewnienie opieki dzieciom i młodzieży umieszczonym w domach pomocy społecznej

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu, ul. Kopernika 3, 39-400 Tarnobrzeg (dalej: MOPR lub Ośrodek).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Agata Rybka, Dyrektor Ośrodka (dalej również Dyrektor MOPR) od 1 stycznia 2025 r. w okresie od 23 października 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. pełniła ona obowiązki Dyrektora. Od 1 czerwca 2019 r. do 22 października 2024 r. dyrektorem była Liliana Lewińska (dalej również była Dyrektor MOPR).
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Działania na rzecz wsparcia dla niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży.2. Nadzór nad działalnością domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2022 r. do zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontrolerzy	Marzena Baradziej, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LKI/54/2025 z 11 czerwca 2025 r. Monika Górniak-Napora, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKI/55/2025 z 11 czerwca 2025 r.

(akta kontroli str. 1-12)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

OCENA OGÓLNA

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

Działania wynikające ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega na lata 2024-2027³, z dokumentów programowych⁴, których projekty zostały przygotowane przez MOPR oraz programów rządowych z zakresu pomocy społecznej⁵, do których przystąpił Ośrodek były dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz ich rodzin. W dokumentach tych nie przewidziano jednak działań minimalizujących ryzyko umieszczenia dzieci i młodzieży w domu pomocy społecznej (dalej: DPS) ani działań na rzecz poszukiwania możliwości opuszczenia placówki przez małoletnich w nim przebywających. Analiza spraw 10 małoletnich umieszczonych w DPS wykazała, że MOPR nie podejmował żadnych działań ani nie nawiązywał współpracy z instytucjami tworzącymi system wsparcia dzieci i młodzieży w poszukiwaniu możliwości jego opuszczenia. Była Dyrektor i Dyrektor nie zapewniły też podjęcia przez MOPR kompleksowych działań informacyjnych, pomocowych i wspierających, które mogłyby przeciwdziałać umieszczeniu w DPS dwojga dzieci niepełnosprawnych intelektualnie z terenu miasta Tarnobrzega.

W latach 2022 – 2025 (stan na 31 marca) w Domu Pomocy Społecznej dla Osób Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie oraz dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych Intelektualnie w Tarnobrzegu (dalej: DPS w Tarnobrzegu) umieszczono łącznie 15 małoletnich, w tym jedno dziecko z Tarnobrzega. Jeden mieszkaniec Tarnobrzega został umieszczony w DPS w Iwoniczu-Zdroju na czas leczenia matki. Była Dyrektor i Dyrektor poinformowały właściwe ośrodki pomocy społecznej o odmowie przyjęcia trojga małoletnich z niepełnosprawnością intelektualną, mimo dostępnych wolnych miejsc w DPS, co naruszało zasadę równego traktowania osób, w stosunku do których właściwy sąd orzekł o umieszczeniu w DPS. Jedna z pięciu analizowanych decyzji o umieszczeniu w DPS wydanych z upoważnienia Prezydenta Miasta Tarnobrzega⁶ była niezgodna z postanowieniem właściwego sądu rodzinnego. Ponadto była Dyrektor wydała decyzję w sprawie skierowania małoletniego do DPS oraz decyzję ustalającą odpłatność za jego pobyt, mimo że miasto Tarnobrzeg nie było gminą właściwą w tych sprawach. W konsekwencji, z tytułu opłat za pobyt w DPS niezasadnie wydatkowano 184 293,20 zł.

MOPR nie sprawował rzetelnego nadzoru nad jakością usług świadczonych przez DPS na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną oraz przestrzeganiem ich praw. Nadzór ten nie został formalnie przypisany do realizacji żadnej komórce organizacyjnej ani powierzony konkretnemu pracownikowi. W MOPR nie obowiązywały też wewnętrzne procedury, w których uregulowano by te kwestie. W okresie objętym kontrolą Ośrodek, mimo wydanego przez Prezydenta w 2022 r. pisemnego polecenia, nie przeprowadził

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej: Strategia, przyjęta uchwałą nr XC/933/2024 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 28 lutego 2024 r.

⁴ Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Tarnobrzegu na lata 2021-2023 oraz na lata 2024-2026.

⁵ Finansowane z Funduszu Solidarnościowego mające na celu wsparcie społeczne lub zawodowe osób z niepełnosprawnościami, tj. Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej (AOON) oraz Opieka Wytchnieniowa (OW).

⁶ Dalej: Prezydent.

w DPS żadnej kontroli, w szczególności w obszarze jakości opieki nad małoletnimi i przestrzegania ich praw, a także wywiązywania się z obowiązków wynikających z umowy, na podstawie której Prezydent zlecił realizację zadania publicznego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1. Działania na rzecz wsparcia dla niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży

Opis stanu faktycznego

1. W okresie objętym kontrolą Prezydent nie zlecał pracownikom MOPR opracowania projektu lokalnego planu deinstytucjonalizacji usług społecznych.

(akta kontroli str. 96)

W ww. okresie MOPR zarządzał realizacją Strategii⁸, której projekt przygotował oraz realizował większość zaplanowanych w niej działań⁹. Ponadto był realizatorem programów Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Tarnobrzegu na lata 2021-2023¹⁰ i na lata 2024-2026¹¹.

Jednym ze strategicznych celów Strategii było *Tworzenie zintegrowanego systemu wspierania rodzin, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży*. Jednym z celów operacyjnych w kontrolowanym obszarze było *Wspieranie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych*. Cel dotyczył ogółu rodzin, w tym z dziećmi z niepełnosprawnością. Dla jego realizacji zaprojektowano: wsparcie w zabezpieczeniu potrzeb bytowych, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji wychowawczych rodziców i opiekunów przez działania edukacyjne, pomoc rodziny wspierającej, grupy socjoterapeutyczne dla dzieci z zaburzeniami zachowania i organizację zajęć z wczesnego wspomaganie rozwoju, zapewnienie dostępności do opieki przedszkolnej i żłobka. Kolejnym celem operacyjnym było *Tworzenie warunków dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży* m.in. przez: pomoc socjalną, psychologiczną i korekcyjno-kompensacyjną. W ramach pomocy rodzinom z dysfunkcjami w przezwyciężaniu trudności zaplanowano: działania służące podnoszeniu kompetencji opiekuńczo-wychowawczych¹², intensyfikację pracy socjalnej¹³, działania zmierzające do powrotu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej¹⁴, wykorzystanie instytucji asystentów rodziny do pracy nad przywróceniem prawidłowego funkcjonowania rodziny¹⁵, rozwijanie interdyscyplinarności w działaniach na

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ <https://um.tarnobrzeg.pl/strategia-rozwiazywania-problemow-spoecznych> (data dostępu 16 lipca 2025 r.).

⁹ Nie przygotowano projektu strategii obejmującej rok 2022, a prace nad projektem strategii obejmującej w początkowym etapie rok 2023 przedłużyły się.

¹⁰ Przyjęta uchwałą nr XXXVIII/410/2020 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 30 grudnia 2020 r.

¹¹ Przyjęta uchwałą nr XC/941/2024 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 28 lutego 2024.

¹² Wskaźniki realizacji celu: liczba działań służących podnoszeniu kompetencji opiekuńczo - wychowawczych - liczba rodziców biorących udział ww. działaniach.

¹³ Wskaźnik realizacji celu: - liczba rodzin objętych pracą socjalną.

¹⁴ Wskaźnik realizacji celu: - liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, które powróciły do rodziny biologicznej.

¹⁵ Wskaźnik realizacji celu: liczba asystentów udzielających wsparcia; liczba osób/rodzin korzystających z wsparcia asystenta rodziny.

rzecz wsparcia rodzin¹⁶. Wśród celów strategicznych wymieniono także *Utrzymanie osób starszych i z niepełnosprawnościami w środowisku zamieszkania, poprawa jakości ich życia oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym* – cel ten i służące jego realizacji działania nie dotyczyły dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością.

(akta kontroli str. 106-130)

W obszarze wspierania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej i rozwoju pieczy zastępczej celem głównym była praca z rodzicami biologicznymi dzieci, które umieszczono w pieczy zastępczej, ukierunkowana na ich powrót do rodziny biologicznej. Określono m.in. następujące cele szczegółowe:

- edukowanie i wczesne interweniowanie w rodzinach przeżywających trudności w wypełnianiu tych funkcji. Realizacji celu miało służyć: rozpoznawanie i ocena zagrożeń dobra dziecka, wzmocnienie roli i funkcji rodziny¹⁷, poradnictwo i mobilizowanie rodziny do podejmowania działań na rzecz poprawy jej funkcjonowania¹⁸, działalność profilaktyczna sprzyjająca umacnianiu rodziców¹⁹, szkolenia i spotkania w ramach *Szkoły dla Rodziców*, grupy wsparcia, działania edukacyjne w celu podniesienia kompetencji wychowawczych i opiekuńczych rodzin dysfunkcyjnych²⁰;
- rozwijanie środowiskowych form pomocy przez zajęcia i imprezy okolicznościowe dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia²¹;
- wzmocnienie rodzin i ograniczenie wykluczenia społecznego przez: usługi asystenta rodziny²², wsparcie materialne, w tym dożywianie²³, specjalistyczne usługi opiekuńczych dla rodzin z dziećmi²⁴, pogłębioną pracę socjalną z rodzicami biologicznymi celem umożliwienia powrotu dziecka do rodziny²⁵.

Celem głównym rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej było zapewnienie kompleksowej opieki dzieciom w niej umieszczonym. Określono następujące cele szczegółowe:

- organizacja rodzinnej pieczy zastępczej na terenie miasta przez: szkolenie i kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziców zastępczych²⁶, objęcie rodziny zastępczej wsparciem koordynatora²⁷, współpracę z instytucjami na rzecz rodziny i dziecka²⁸, pomoc w podnoszeniu kwalifikacji i kompetencji przez rodziny zastępcze poprzez szkolenia²⁹;
- zabezpieczenie dziecka w rodzinie zastępczej przez: opracowywanie i realizację planów pomocy³⁰, zwiększenie liczby rodzin zastępczych³¹, dostęp

¹⁶ Wskaźnik realizacji celu: liczba podejmowanych działań.

¹⁷ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin.

¹⁸ Wskaźnik/miernik: liczba osób oraz liczba konsultacji z podziałem na rodzaj udzielonego wsparcia.

¹⁹ Wskaźnik/miernik: liczba zorganizowanych spotkań, liczba osób.

²⁰ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin i liczba spotkań,

²¹ Wskaźnik/miernik: liczba zajęć/liczba osób.

²² Wskaźnik/miernik: liczba rodzin/osób.

²³ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin.

²⁴ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin/liczba dzieci.

²⁵ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin/osób.

²⁶ Wskaźnik/miernik: liczba osób i liczba zrealizowanych szkoleń.

²⁷ Wskaźnik/miernik: liczba rodzin i liczba dzieci.

²⁸ Wskaźnik/miernik: - liczba podjętych działań.

²⁹ Wskaźnik/miernik: - liczba osób i liczba szkoleń.

³⁰ Wskaźnik/miernik: - liczba planów.

³¹ Wskaźnik/miernik: - liczba kontaktujących się z MOPR kandydatów zainteresowanych rodzicielstwem zastępczym, liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych, liczba nowych rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych.

- do specjalistycznej pomocy dla dzieci, praca z dzieckiem pod kątem bezpiecznych kontaktów z rodzicami biologicznymi³²;
- promowanie idei rodzinnej pieczy zastępczej i pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze. Zaplanowano: coroczny piknik na rzecz pozyskiwania kandydatów³³, prowadzenie strony internetowej³⁴, akcje promocyjne (ulotki, plakaty, spotkania, itp.)³⁵.

Celem głównym rozwoju instytucjonalnej pieczy zastępczej było zapewnienie dzieciom czasowej opieki i wychowania w pieczy instytucjonalnej. Sformułowano cele szczegółowe:

- osiągnięcie standardów pobytu dzieci w placówkach typu socjalizacyjnego: w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej *Dom Dziecka* - nie więcej niż 14, a w Placówce *Rodzinny Dom Dziecka* nie więcej niż osiem,
- zabezpieczenie miejsc socjalizacyjnych dla tarnobrzeskich dzieci, m.in. przez kierowanie do placówki socjalizacyjnej dzieci powyżej 10. roku życia a do placówki typu rodzinnego dzieci w różnym wieku³⁶.

(akta kontroli str. 131-160)

W Programie Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021-2023 nie wyodrębniono działań na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, w kontekście wsparcia minimalizującego ryzyko ich umieszczenia w DPS. Ze względu na przygotowanie projektu tego dokumentu przed okresem objętym kontrolą, NIK nie formułuje nieprawidłowości. Ww. działań, a także działań na rzecz poszukiwania możliwości opuszczenia DPS przez dzieci i młodzież, pracownicy MOPR nie ujęli także w projektach Strategii ani w Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2024-2026, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 106-160)

Monitoring realizacji Strategii i jej ewaluacja będą prowadzone przez zespół oceniający powołany przez Prezydenta w bieżącym roku, a poziom osiągnięcia celów operacyjnych będzie mierzony raz na dwa lata.

(akta kontroli str. 121, 1285)

Monitoring Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021-2023 oraz jego ewaluacja miały być prowadzone przez powołany przez Prezydenta zespół pracowników MOPR i przedstawicieli placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu miasta Tarnobrzega. Zespół miał się spotykać minimum raz w roku w celu opracowania narzędzi do monitoringu, zbierania i opracowywania danych do oceny stopnia osiągnięcia rezultatów, diagnozy problemów i weryfikacji skuteczności założonych celów. Mimo niepowołania zespołu, monitoring prowadzono na bieżąco, a informacje o działaniach i ich efektach zamieszczano w rocznych sprawozdaniach z działalności MOPR przedstawianych Prezydentowi i Radzie Miasta. Monitoring i ocena Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2024-2026 realizowany

³² Wskaźnik/miernik: - liczba dzieci i liczba podjętych kontaktów.

³³ Wskaźnik/miernik: - liczba publikacji prasowych o tym wydarzeniu w radiu, telewizji na stronach internetowych, ogólna liczba uczestników biorących udział w wydarzeniu, liczba partnerów, którzy włączyli się w organizację pikniku,

³⁴ Wskaźnik/miernik: - liczba publikacji na stronie www.

³⁵ Wskaźnik/miernik: - liczba podjętych inicjatyw, liczba rozpropagowanych informacji w formie ulotki i plakatu.

³⁶ Wskaźnik/miernik: - liczba wychowanków w placówkach w ruchu ciągłym.

jest przez MOPR - informacje o działaniach i efektach zamieszczane są w sprawozdaniach z działalności Ośrodka.

(akta kontroli str. 146, 162-444)

W MOPR nie opracowano procedur współdziałania z organizatorami pieczy zastępczej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie oraz innymi podmiotami, w celu zapobiegania umieszczaniu dzieci i młodzieży w DPS. Była Dyrektor wyjaśniła: *pracownicy Działu Pieczy Zastępczej i Asysty Rodzinnej ściśle współpracują z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej – Ośrodkiem Adopcyjnym w Rzeszowie i organizatorami pieczy zastępczej działającymi na terenie całego kraju. W sytuacji wystąpienia konieczności umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (...) kontaktują się telefonicznie i mailowo wykazując starania celem znalezienia dla dziecka bezpiecznego miejsca w pieczy. Obecnie uruchomiony jest centralny rejestr miejsc w pieczy, który jest na bieżąco uzupełniany i obserwowany przez pracowników MOPR.*

(akta kontroli str. 778)

Dyrektor wyjaśniła: *Każdą rodzinę wymagającą wsparcia i wyrażającą zgodę na to wsparcie, Ośrodek obejmuje pomocą. W przypadku rodzin, które nie wyrażają zgody na współpracę z Ośrodkiem, informowany jest Sąd, wnioskiem o wgląd w sytuację rodziny. W Ośrodku wszystkie działy odpowiadające za wsparcie rodziny, współpracują (...) na bieżąco wymieniając się informacjami. Współpracę z rodziną podejmuje m. in. pracownik socjalny, asystent rodziny. Nie było dotychczas potrzeby opracowania dodatkowych procedur, poza ustawowymi regulacjami prawnymi.*

(akta kontroli str. 786)

Na terenie Tarnobrzega funkcjonował DPS z miejscami dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej Prowincja Tarnowska (dalej: Zgromadzenie). W okresie objętym kontrolą zapewnił 66,

a od 2023 r. – 77 miejsc ogółem. Liczba mieszkańców wynosiła³⁷:

- w 2022 r. - 66, w tym: siedmioro w wieku od trzech do 18 lat, 10 w wieku 19-25 lat, 34 w wieku 26-50 i 15 powyżej 50. roku życia,
- w 2023 r. – 73, w tym jedno dziecko poniżej trzeciego roku życia, 14 w wieku od trzech do 18 lat, dziewięcioro w wieku 19-25, 34 w wieku 26-50 oraz 15 powyżej 50 lat,
- w 2024 r. – 77, w tym dwoje dzieci poniżej trzeciego roku życia, 16 w wieku od trzech do 18 lat, ośmioro – w wieku 19-24 lat, 36 osób w przedziale 26-50 lat i 15 – powyżej 50 lat,
- w 2025 r. – 77 mieszkańców, w tym 18 w wieku od trzech do 18 lat, siedmioro od 19 do 25 lat, 37 było w wieku 26-50 lat i 15 powyżej lat.

(akta kontroli str. 445)

W okresie objętym kontrolą MOPR poinformował ośrodki pomocy społecznej o odmowie przyjęcia do DPS w Tarnobrzegu trzech niepełnosprawnych intelektualnie małoletnich³⁸, mimo że Dom dysponował wolnymi miejscami. Szerzej na ten temat w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Dla jednej z tych osób MOPR bezskutecznie poszukiwał miejsca w DPS. Sąd orzekł o umieszczeniu małoletniego w Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym Psychiatrycznym dla Dzieci i Młodzieży w Zbrostawicach, do czasu umieszczenia w DPS. W dniu

³⁷ Stan na 31 grudnia 2022, 2023 i 2024 r. oraz na 31 marca 2025 r.

³⁸ Dotyczyło to dwóch osób w 2022 r. i 2023 r.

kierowania do DPS małoletni był uczniem Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej w Dąbrowie Górniczej, następnie uczęszczał do Warsztatów Terapii Zajęciowej w Dąbrowie Górniczej. Po ukończeniu 18 lat został całkowicie ubezwłasnowolniony, sąd rodzinny ustanowił dla niego opiekę prawną w osobie babci, z którą mieszka i pozostaje pod jej opieką. Druga osoba została skierowana i umieszczona 28 grudnia 2022 r. w DPS dla dzieci i młodzieży w Zgórsku. Sąd rodzinny zezwolił na wypisanie pełnoletniego chłopca z placówki, którą opuścił 9 listopada 2023 r. Trzeci małoletni został wpisany na listę oczekujących na umieszczenie w DPS w Krakowie, a na dzień 29 lipca 2025 r. przebywał w Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym w Kamieńcu.

(akta kontroli str. 656-659, 668-673, 682, 685, 691)

2. Pracownicy MOPR podejmowali działania wspierające dzieci i młodzież wynikające ze Strategii i programów. W okresie objętym kontrolą, w ramach zadań własnych gminy zapewniali m.in:

- pracę socjalną, w celu poprawy funkcjonowania osób i rodzin w środowisku społecznym. Powołano m.in. Zespół ds. pracy socjalnej i usług pomocy społecznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz Zespół ds. pracy socjalnej i usług pomocy społecznej na rzecz osób z problemami psychicznymi,
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania osoby starszej lub/i niepełnosprawnej,
- dożywianie w ramach programu *Posiłek w szkole i w domu*,
- mieszkania chronione,
- świadczenia pieniężne
- kierowanie do DPS i ponoszenie odpłatności dla wymagających całodobowej opieki³⁹. Osoby dorosłe przewlekle somatycznie chore kierowano do Domu Pomocy Społecznej przy ul. Kurasia 7, a dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną – do DPS przy ul. Sienkiewicza 211.

W ramach zadań zleconych gminom MOPR w przypadku osób/rodzin z niepełnosprawnościami zapewniał specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną oraz przejawiających inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych w miejscu zamieszkania tych osób przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Realizatorem usług była firma wyłoniona w otwartym konkursie ofert. Do zadań własnych powiatu należało m.in. prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób.

(akta kontroli str. 199-444, 849-884)

MOPR został wyznaczony na organizatora pieczy zastępczej na terenie Miasta⁴⁰. Głównym jego zadaniem w tym obszarze było rozwijanie systemu wsparcia

³⁹ Z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej opieki w formie usług opiekuńczych.

⁴⁰ Zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Miasta Tarnobrzega Nr 380/2011 z dnia 19 grudnia 2011 r.

dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

(akta kontroli str. 134,152)

Od stycznia 2023 r. do stycznia 2024 r. w Tarnobrzegu nie było zawodowej rodziny zastępczej⁴¹. W całym okresie objętym kontrolą⁴² nie było też rodzin zastępczych specjalistycznych. Pracownicy MOPR podejmowali działania mające na celu znalezienie osób do pełnienia funkcji rodzin zastępczych⁴³. W 2024 r. zrealizowano audycję radiową promującą ideę rodzicielstwa zastępczego z udziałem rodziny zastępczej. Dyrektor podała, że pikniki kierowano do ogółu mieszkańców w celu znalezienia rodzin zawodowych. Nie podejmowano szczególnych działań mających na celu promocję rodzicielstwa zastępczego dla niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży.

W latach 2022-2025⁴⁴ nie stwierdzono odrzucenia kandydatury na rodzinę zastępczą dla dzieci i młodzieży z powodu braku trzyletniego doświadczenia w byciu rodziną niezawodową.

(akta kontroli str. 447-457, 789-790)

W latach 2022-2025 MOPR realizował/koordynował następujące programy sprzyjające deinstytucjonalizacji usług społecznych:

- AONN w celu wprowadzenia usług asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia osób z niepełnosprawnościami w wykonywaniu codziennych czynności i funkcjonowaniu w życiu społecznym. Program realizowany był: od 1 kwietnia 2022 r. do końca roku, od 19 maja 2023 r. do 31 grudnia 2023 r., od 14 lutego 2024 r. do końca roku i od 14 lutego 2025 r. W latach 2022-2023 podmiotem realizującym było Stowarzyszenie PLUS⁴⁵, w pozostałych latach - MOPR. Łączna liczba osób objętych programem wyniosła: 23 w 2022 r. (wyłącznie osoby dorosłe), 21 w 2023 r. (jedna osoba małoletnia), 58 w 2024 r. (jedna małoletnia), 104 do 28 lipca 2025 r. (dwoje dzieci);
- OW, której celem było m.in. czasowe odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną, zapewnienie opiekunowi czasu na odpoczynek i regenerację. Program realizowano: od 1 kwietnia do końca 2022 roku, od 24 lutego do 31 grudnia 2023 r., od 6 marca do 31 grudnia 2024 r. i od 7 marca 2025 r. W 2022 r. program realizowała Fundacja Serce Lasowiackie, a od 2023 - MOPR. Programem objęto: w 2022 r. - 19 osób, w tym opiekunów dwojga dzieci, w 2023 r. - 18 osób, w tym opiekunów czworga dzieci, w 2024 r. - 19 osób, w tym opiekunów trojga dzieci a w 2025 r. - 41 osób, w tym opiekunów czworga dzieci.
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Ich celem była poprawa jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi przez m.in: zapewnienie wysokiej jakości specjalistycznej pomocy tym, którzy jej

⁴¹ W Tarnobrzegu od grudnia 2011 r. do grudnia 2022 r. była jedna zawodowa rodzina zastępcza, w grudniu 2022 r. Pani tworząca rodzinę przeszła na emeryturę. Od lutego 2024 r. funkcjonuje jedna zawodowa rodzina zastępcza.

⁴² Stan na 31 grudnia w latach 2022-2024 i stan na 31 marca 2025 r.

⁴³ Piknik rodzinny, informacje na stronie internetowej MOPR i w mediach społecznościowych, akcje promocyjne: ulotki, plakaty na terenie miasta.

⁴⁴ Stan na 31 grudnia w latach 2022-2024 i stan na 31 marca 2025 r.

⁴⁵ Ul. Wrzosowa 38C, 39-400 Tarnobrzeg.

wymagają, a rodzina nie mogła jej zapewnić. Program realizowało Stowarzyszenie Esteka: od 9 stycznia do 31 grudnia 2022 r., w 2023 r., od 2 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. oraz od 10 stycznia 2025 r. Usługami objęto: w 2022 r. - 34 osoby, w tym 27 dzieci, w 2023 r. - 28 osób, w tym 23 dzieci, w 2024 r. - 25 osób, w tym 20 dzieci i w 2025 r. (do 28 lipca) - 19 osób, w tym 15 małoletnich.

NIK zwraca uwagę, że usługi AOOD i OW nie były świadczone w trybie ciągłym. Przerwy w ich dostępności mogły negatywnie wpływać na sytuację rodzin objętych tymi formami wsparcia.

(akta kontroli str. 804-884, 957-994)

- mieszkania chronione, w których uczono, rozwijano lub utrwalano umiejętności praktyczne, służące prowadzeniu niezależnego życia (10 mieszkań treningowych na terenie miasta)⁴⁶;
- *Posiłek w szkole i w domu*. Objęto nim: w 2022 r. - 373 osoby, w tym 146 dzieci, w 2023 r. - 466 osób, w tym 165 dzieci, w 2024 r. - 396 osób, w tym 157 dzieci, w I półroczu 2025 r. - 287 osób, w tym 116 dzieci.

(akta kontroli str. 459-475, 885-888)

W latach 2022 - 2025 w DPS w Tarnobrzegu umieszczono łącznie 15 osób. Jeden mieszkaniak Tarnobrzega został umieszczony w DPS w Iwoniczu-Zdroju na czas leczenia matki. Badaniem szczegółowym objęto próbę sześciu spraw⁴⁷.

Analiza trzech spraw dzieci⁴⁸ skierowanych do DPS i umieszczonych w nim na podstawie decyzji wydanej przez MOPR oraz udzielonego rodzinom wsparcia przed umieszczeniem została opisana w pkt 4 niniejszego wystąpienia.

Analiza trzech spraw dzieci umieszczonych w DPS na podstawie decyzji Prezydenta Miasta Tarnobrzega, lecz pochodzących z terenu innych gmin wykazała, że przed umieszczeniem dzieci w DPS podejmowano próby znalezienia miejsca w pieczy zastępczej, które nie przyniosły pożądanego efektu.

(akta kontroli str. 446, 556-557)

1) Małoletnia Z. z bratem przebywała w rodzinie zastępczej zawodowej. Powrót dzieci pod opiekę rodziców biologicznych był niemożliwy. W związku z rezygnacją rodziny zastępczej z dalszej opieki nad dziećmi⁴⁹, PCPR w Krośnie wystąpił do Sądu Okręgowego w Krośnie o przyspieszenie rozprawy dotyczącej małoletnich w celu uregulowania sytuacji prawnej i zgłoszenia dzieci do adopcji. Po pozbawieniu rodziców władzy rodzicielskiej, dzieci zgłoszono do Ośrodka Adopcyjnego w Rzeszowie. Ośrodek nie zakwalifikował Z. do adopcji z uwagi *na całościowy sposób funkcjonowania małoletniej, w tym przewidywane trudności w nawiązaniu więzi w nowej rodzinie oraz potrzebę objęcia specjalistyczną pomocą w związku z występującymi trudnościami rozwojowymi u dziecka*. PCPR w Krośnie poszukiwał rodziny zastępczej, w której dzieci mogłyby być umieszczone. Skierowano zapytanie do rodzin zastępczych zawodowych na terenie powiatu

⁴⁶ Osiem przy ul. Wędkarskiej, jedno przy ul. Wypiańskiego i jedno przy ul. Zwierzynieckiej.

⁴⁷ Dwoje dzieci z miasta Tarnobrzega, skierowanych do DPS w okresie objętym kontrolą, jedno z miasta Tarnobrzega, skierowane do DPS przed okresem objętym kontrolą i nadal w nim przebywające, trzy sprawy dzieci z terenu innych gmin, skierowane do DPS w okresie objętym kontrolą.

⁴⁸ Dwoje dzieci trafiło do DPS na wniosek rodzica, a jedno - interwencyjnie, w związku z postanowieniem właściwego sądu opiekuńczego.

⁴⁹ Rodzina zastępcza określiła, że opiekę nad dziećmi może sprawować do 31 sierpnia 2023 r.

krośnieńskiego - żadna nie wyraziła zgody na przyjęcie rodzeństwa. Wysłane zapytania drogą e-mailową do PCPR na terenie kraju (do 262 instytucji) również nie przyniosły efektu - żaden PCPR nie wyraził zgody na przyjęcie rodzeństwa. Mając na uwadze konieczność zapewnienia opieki małoletnim przed 31 sierpnia 2023 r., PCPR rozważyło rozdzielenie rodzeństwa. Jedna z rodzin zastępczych zawodowych wyraziła gotowość na przyjęcie i zaopiekowanie się chłopcem. Mimo poszukiwania rodzinnej pieczy zastępczej dla małoletniej, na terenie kraju nie znaleziono rodziny zastępczej, która miałaby miejsce i fizyczne możliwości zaopiekowania się chorym dzieckiem. Rozpoznane możliwości umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub terapeutycznej zakończyły się niepowodzeniem. O umieszczenie dziecka w DPS zawnioskował jej opiekun prawny (dotychczasowy rodzic zastępczy). Sąd Rejonowy w Krośnie po rozpatrzeniu wniosku, wydał postanowienie o umieszczeniu małoletniej w DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie. PCPR z opiekunem prawnym poszukiwało dla dziecka miejsca. Decyzję o skierowaniu do DPS wydał Wójt Gminy Miejsce Piastowe, kierując dziecko do DPS na okres sześciu miesięcy. Opiekun prawny złożył wniosek o przedłużenie terminu okresu pobytu w DPS, w konsekwencji małoletnia została umieszczona w DPS w Tarnobrzegu od 29 lutego 2024 r.

(akta kontroli str. 478-481)

2) PCPR w Wadowicach w dniu 5 grudnia 2022 r. otrzymał postanowienie Sądu Rejonowego w Wadowicach dotyczące umieszczenia małoletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego w miejsce wcześniejszego nadzoru kuratora sądowego. PCPR zwróciło się z zapytaniem do funkcjonujących na terenie powiatu zawodowych rodzin zastępczych, jednak żadna nie wyraziła gotowości. Poszukiwania możliwości umieszczenia chłopca w zawodowej rodzinie zastępczej specjalistycznej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego w innych powiatach nie przyniosły efektu. Otrzymało odpowiedzi odmowne, informacje o braku wolnych miejsc lub o braku wskazanych form pieczy zastępczej. O braku możliwości realizacji postanowienia poinformowano Sąd Rejonowy w Wadowicach, który wydał postanowienie o umieszczeniu małoletniego w DPS.

(akta kontroli str. 532-533, 535)

3) Małoletni został umieszczony w DPS zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Sanoku. Na terenie powiatu sanockiego nie było wówczas możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej formie pieczy zastępczej z uwagi na brak wolnych miejsc. Poszukiwanie miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej na terenie Polski - uwzględniając stan zdrowia dziecka - zakończyło się niepowodzeniem (zapytania do organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej kierowano podczas rozmów telefonicznych).

(akta kontroli str. 539)

Odnosząc się do systemowych barier w obszarze wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie, które w konsekwencji skutkować mogą koniecznością umieszczenia w DPS, Dyrektor wyjaśniła: (...) *nie zawsze jest możliwość wsparcia (...). Dlatego nie zawsze można mówić o minimalizacji ryzyka, w szczególności (...) kiedy rodzina jest zdecydowana na umieszczenie dziecka w DPS i sama (poza wiedzą Ośrodka) kieruje w tej sprawie wniosek do Sądu. Uważam, że żadne rozwiązania systemowe nie są w stanie zminimalizować ryzyka umieszczenia*

dziecka w DPS. DPS są instytucjami, które powstały w celu zapewnienia tym dzieciom właściwej opieki pod każdym względem. W szczególności w przypadku niewydolności rodziców biologicznych. Ponadto dodała: powinno się podnosić standardy funkcjonowania dps-ów, zabezpieczając również środki finansowe na ich funkcjonowanie. Powinno się kłaść coraz większy nacisk na odpowiednie warunki, na specjalistyczną kadrę dps-ów tak, aby wpływało to realnie na standard życia umieszczonych tam dzieci. Pomimo procesu deinstytucjonalizacji, trudno mówić o możliwości usamodzielnienia podopiecznego, który w wieku 3 czy 5 lat został umieszczony w DPS (...). Zmiana środowiska dla takiej już dorosłej osoby, z pewnością wpłynie na jej zdrowie i funkcjonowanie.

(akta kontroli: 787)

Była Dyrektor wyjaśniła: istotną barierą systemową jest brak na terenie całej Polski zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję specjalistycznych rodzin zawodowych oraz pogotowia rodzinnego, które są w stanie zapewnić profesjonalną opiekę dzieciom z niepełnosprawnościami zarówno na krótki oraz długotrwały okres czasu. Pomimo usilnych starań instytucji w celu pozyskania kandydatów nie ma chętnych do sprawowania tych funkcji.

(akta kontroli: 778-779)

3. Analizą objęto próbę dziesięciu spraw małoletnich umieszczonych w DPS w Tarnobrzegu, nad którym nadzór, w imieniu Prezydenta, sprawował MOPR. MOPR w stosunku do żadnego z nich, po umieszczeniu w DPS, nie podejmował działań, które mogłyby potencjalnie przyczynić się do opuszczenia domu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli 543-547)

Kontrola wykazała także, że w grudniu 2024 r. w stosunku do jednego z dzieci przebywających w DPS, właściwy sąd rozstrzygnął⁵⁰ w przedmiocie pozbawienia rodziców praw rodzicielskich i orzekł o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. Dziecko do zakończenia kontroli przebywało w DPS. Kierownik Działu Obsługi Świadczeń Socjalnych wyjaśniła, że ww. postanowienie nie zostało przekazane do MOPR. Dodała: *W związku z powyższym oraz w związku z dużą ilością realizowanych przez Dział spraw nie monitorowano etapu toczącego się postępowania w sprawie zmiany zarządzeń opiekuńczych (...). W związku z powyższym brak było podstaw do skreślenia małoletniego z listy mieszkańców (...).*

(akta kontroli str. 800, 1281, 1286)

Badanie próby dziesięciu spraw dzieci, umieszczonych w DPS w Tarnobrzegu, wykazało, że:

- sześcioro przybyło z rodzin biologicznych. Jedno z nich, umieszczone na wniosek matki na czas jej leczenia, z jej inicjatywy wróciło do domu rodzinnego. W pozostałych pięciu przypadkach, w tym w jednym, w którym o umieszczenie w DPS wnioskowali sami rodzice, przyczyną była

⁵⁰ Postanowienie Sądu Rejonowego w Ostrowcu Świętokrzyskim sygn. akt III NSM 461/23 z dnia 10.12.2024 r.

niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodziców, pozbawienie ich praw rodzicielskich,

- dwoje przybyło z pieczy instytucjonalnej, tj. z Domu dla Dzieci Mieszko w Rzeszowie oraz Domu dla Dzieci nr 3 w Rzeszowie,
- jedno z rodziny zastępczej, która zrezygnowała z tej funkcji,
- jedno z rodziny zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego.

(akta kontroli str. 543-547)

Wszystkie dzieci umieszczono w DPS w Tarnobrzegu na podstawie postanowień sądu. W przypadku trzech z dziesięciu ww. spraw, nastąpiła zmiana orzeczenia wydanego przez sąd rodzinny, tj. z wcześniejszego umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego (jedna sprawa) oraz w miejsce nadzoru kuratora sądowego (dwie sprawy). O umieszczeniu w DPS przesądziły następujące problemy zdrowotne: niepełnosprawność sprzężona, autyzm i niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim (1), całościowe zaburzenia rozwojowe i epilepsja (1 pobyt na czas hospitalizacji matki), całościowe zaburzenia rozwojowe i autyzm (1), opóźnienie rozwoju psychoruchowego (2), upośledzenie umysłowe w stopniu głębokim, autyzm (1), upośledzenie umysłowe w stopniu znacznym (1), upośledzenie w stopniu umiarkowanym, padaczka, całościowe zaburzenia rozwojowe, stwardnienie guzowate, afazja (1), autyzm wczesnodziecięcy oraz deficyty rozwojowe (2).

(akta kontroli str. 543-547, 628, 647)

4. Badanie próby trzech spraw dzieci skierowanych do DPS i umieszczonych w nim na podstawie decyzji wydanej przez MOPR, o której mowa w punkcie 2 wykazało, że:

- w jednej sprawie dziecko umieszczono w DPS na czas hospitalizacji matki, po której powróciło do domu; w jednej – dziecko umieszczono w DPS w trybie interwencyjnym, w jednej - działania MOPR nie były ukierunkowane na pozostanie dziecka w rodzinie biologicznej,
- w każdym przypadku prowadzono monitoring dziecka z rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Zakres udzielonego wsparcia był zróżnicowany. Wszystkie trzy rodziny korzystały ze świadczeń finansowych adekwatnych do zakresu przysługującej im pomocy. Wszystkie objęto pracą socjalną, wsparciem asystenta rodziny oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi. Jedna z rodzin korzystała także z usług AOOD (w 2023 i 2025 r.) oraz z OW (w latach 2023-2025). Dla jednej rodziny usługi te nie były dostępne w analizowanym okresie, a drugiej rodzinie nie proponowano kompleksowego wsparcia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Wszystkie rodziny korzystały ze wsparcia psychologicznego MOPR. Jedno z dzieci, przed umieszczeniem w DPS korzystało ze wsparcia ze środków PFRON⁵¹, a jedno z programu *Posiłek w szkole i w domu*,
- każdorazowo wsparcie było ukierunkowane na wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców, co pośrednio mogło przyczynić się do pozostania dzieci w rodzinach biologicznych,

⁵¹ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

- pozostawienie dzieci w rodzinie biologicznej nie było możliwe, przyczyny były odmienne w każdej z badanych spraw, o czym szerzej w dalszej części wystąpienia,
- dzieci nie podlegały zgłoszeniu do ośrodka adopcyjnego – rodzice mieli pełne prawa rodzicielskie,
- w żadnej z tych spraw, przed umieszczeniem dzieci w DPS nie podejmowano prób ich umieszczenia w pieczy zastępczej (ani rodzinnej, ani instytucjonalnej). W jednej sprawie, konieczność niezwłocznego zabezpieczenia dzieci skutkowało wydaniem stosownych zarządzeń przez sąd, który w tej sprawie nie uzyskiwał informacji od MOPR. MOPR wykonało postanowienie sądu o umieszczeniu w DPS. O dwóch pozostałych sprawach, więcej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

NIK zwraca uwagę, że w *Miesięcznych kartach udzielonego wsparcia w ramach projektu pn. SUO* nie zostało przewidziane wskazywanie konkretnych godzin, w których usługi były świadczone, wskazywano jedynie liczbę godzin.

(akta kontroli str. 885-888, 891-895, 900-978, 1018, 1033-1060, 1139-1140)

Jedno z dzieci zostało umieszczone w DPS na wniosek rodziców. Rodzinę objęto wsparciem asystenta. Rodzice zgłaszali wyczerpanie fizyczne i psychiczne związane z opieką nad niepełnosprawnym dzieckiem. Asystent w planie pracy z 12 grudnia 2023 r. sformułowała cel główny: *Wspieranie rodziny w pokonywaniu trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, których rodzina doświadcza w związku ze stanem zdrowia ich syna, dziecka z całościowymi zaburzeniami*. W planie wskazano cele szczegółowe i działania, długo- i krótkoterminowe. Wśród celów szczegółowych długoterminowych wskazano wzmocnienie rodziców i ich kompetencji wychowawczych. Już 18 grudnia 2023 r. matka dziecka poinformowała asystenta, że wspólnie z mężem podjęli decyzję o umieszczeniu syna w DPS i konsultowali się z prawnikiem, który będzie reprezentował ich w sądzie. W dniu 5 stycznia 2024 r. oświadczyła, że złożyła w tej sprawie wniosek do sądu. Dziecko korzystało z zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju, uczęszczało na zajęcia do ośrodka rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczego. Rodzina korzystała ze specjalistycznych usług opiekuńczych. W czasie trwania naboru do programu AOOD, małoletni nie był uprawniony do skorzystania z tych usług, zatem nie proponowano i nie obejmowano go tą formą wsparcia. Orzeczenie o niepełnosprawności małoletniego, w którym zawarto zapis o *konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby* uprawomocniło się z dniem 19 marca 2024 r. Rodzinie nie zaproponowano wsparcia w formie opieki wytchnieniowej, mimo że w dniu uprawomocnienia się ww. orzeczenia, nabór do tego projektu dopiero się rozpoczął i trwał do 2 kwietnia 2024 r. Z dokumentacji przedłożonej przez MOPR nie wynika także, by celem wsparcia udzielanego przez MOPR było zapobiegnięcie umieszczenia dziecka w DPS. Szerzej na ten temat w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. NIK zwraca uwagę, że matka dziecka potwierdziła liczbę godzin świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych dopiero w trakcie kontroli NIK. Była Dyrektor wyjaśniła, że było to efektem przeoczenia.

(akta kontroli str. 885-888, 891-895, 901-913, 1088-1096, 1163)

W kolejnej sprawie matka dziecka, w związku z planowanym zabiegiem operacyjnym, zwróciła się do sądu z wnioskiem o umieszczenie dziecka w DPS na czas hospitalizacji. Rodzina była objęta wsparciem asystenta rodziny, który

znał jej sytuację życiową. Centrum nie podejmowało działań zmierzających do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, a z przedłożonej dokumentacji nie wynika, by proponowano matce taką możliwość. Szerzej na ten temat w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Centrum po otrzymaniu postanowienia Sądu, podjęło działania zmierzające do znalezienia dla dziecka miejsca w DPS. Chłopca umieszczono w DPS w Iwoniczu-Zdroju i przebywał tam od 16 grudnia 2024 r. do 15 stycznia 2025 r. Po opuszczeniu szpitala, matka podjęła działania zmierzające do powrotu chłopca, a asystent opracował plan pracy z matką dziecka umieszczonego w DPS w celu powrotu dziecka po opuszczenia przez nią szpitala. NIK zwraca uwagę, że dokument nie został opatrzone podpisem matki potwierdzającym, że sporządzono go z jej udziałem. Po powrocie dziecka do domu rodzinnego, rodzina ponownie została objęta kompleksowym wsparciem.

(akta kontroli str. 896-899, 1033-1060)

W trzeciej sprawie dzieci odebrano z rodziny biologicznej w trybie interwencyjnym, na podstawie postanowienia sądu opiekuńczego. Jedno umieszczono w pieczy zastępczej, a drugie, ze względu na stan zdrowia – w DPS. MOPR wykonał postanowienie sądu opiekuńczego. Częstotliwość wizyt asystenta rodziny była zróżnicowana i adekwatna do potrzeb ww. rodzin.

(akta kontroli str. 885-890, 1139-1140, 1149)

Analiza informacji przekazanych przez właściwe ośrodki pomocy społecznej kierujące pozostałą trójkę dzieci do DPS wykazała, że:

- w jednej ze spraw powrót dziecka do rodziny biologicznej był niemożliwy, a dziecko do DPS trafiło z rodziny zastępczej;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lanckoronie do 31 marca 2025 r. nie realizował żadnych programów adresowanych do rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną zagrożonych umieszczeniem dzieci w DPS. Z przekazanej informacji wynika, że od bieżącego roku realizowany jest program AOON, jednak dzieci z tą niepełnosprawnością nie są jego adresatami. Rodzina, z której pochodzi dziecko objęta była monitoringiem – przydzielono jej asystenta, a o sytuacji opiekuńczo-wychowawczej GOPS poinformował właściwy sąd opiekuńczy. Przed umieszczeniem w DPS nie podejmowano próby współpracy z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej w celu umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej. Ze względu na brak notatek, przyczyny niepodjęcia tych działań nie są znane. Ze względu na brak uregulowanej sytuacji prawnej dziecka, nie współpracowano z ośrodkiem adopcyjnym. O umieszczeniu w DPS, w ocenie Kierownika GOPS zdecydowały: brak współpracy matki z asystentem rodziny, niewydolność wychowawcza w rodzinie, niepełnosprawność intelektualna matki, brak zasobów instytucjonalnych umożliwiających alternatywne rozwiązanie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sanoku na rzecz rodzin z terenu swojej właściwości świadczył pracę socjalną, pomoc psychologiczną i prawną, finansową, rodziny obejmował wsparciem asystenta, a także świadczył specjalistyczne usługi opiekuńcze dla 24 dzieci z zaburzeniami psychicznymi oraz w 2025 r. – usługi AOON dla dwojga niepełnosprawnych dzieci. Na rzecz rodziny dziecka umieszczonego w DPS, świadczone pracę socjalną. Rodzina objęta była wsparciem asystenta, do czasu zmiany miejsca zamieszkania. Po powrocie na teren gminy, rodzinę objęto nadzorem kuratora sądowego,

pracownika socjalnego i psychologa z GOPS. W dniu 6 czerwca 2024 r., dziecko interwencyjnie przemieszczono na Oddział Dziecięcy Szpitala Specjalistycznego w Sanoku, a sprawą zajął się sąd. Z udzielonej informacji wynika, że nie podejmowano próby umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej - żadna rodzina nie wyraziła zgody, brak też było propozycji w zakresie opieki nad niepełnosprawnym intelektualnie dzieckiem. W ocenie Kierownika GOPS, *żadna rodzina zastępcza nie jest w stanie zapewnić fachowej, całodobowej opieki, której wymaga dziecko - taką opiekę, jest w stanie zabezpieczyć jedynie DPS.* Ze względu na brak uregulowanej sytuacji prawnej, nie współpracowano z ośrodkiem adopcyjnym. O umieszczeniu dziecka w DPS zdecydował jego stan zdrowia - z wyjaśnień wynika, że u dziecka podejrzewano autyzm, był niespokojny, nadpobudliwy. Kierownik GOPS wyjaśnił, że DPS to *jedyna placówka, która zapewnia tak małym dzieciom z tymi schorzeniami całodobową opiekę.* Z informacji wynika, że rodzice i dziadkowie współpracują z asystentem i sądem w celu powrotu dziecka do rodziny.

(akta kontroli str. 1097-1108, 1293-1298)

5. W okresie objętym kontrolą, z upoważnienia Prezydenta Miasta Tarnobrzega Dyrektor MOPR wydał 16 decyzji o umieszczeniu dzieci w DPS. W przypadku dwojga dzieci wydano więcej niż jedną decyzję o skierowaniu do DPS.

(akta kontroli str. 556)

W jednej ze spraw, małaletnia została skierowana do DPS przez Wójta Gminy Miejsce Piastowe na okres sześciu miesięcy⁵², zgodnie z wnioskiem opiekuna prawnego. Decyzją Prezydenta Miasta Tarnobrzega umieszczono ją w DPS w Tarnobrzegu na wnioskowany okres. W trakcie obowiązywania decyzji nastąpiła zmiana opiekuna prawnego. Nowy opiekun prawny (zamieszkujący w Sandomierzu) wystąpił⁵³ do właściwego sądu rejonowego o wyrażenie zgody na przedłużenie pobytu, a sąd, postanowieniem z 10 czerwca 2024 r.⁵⁴ wyraził taką zgodę. Opiekun prawny wystąpił⁵⁵ do Ośrodka Pomocy Społecznej (dalej: OPS) w Sandomierzu w sprawie skierowania małaletniej do DPS w Tarnobrzegu. OPS w dniu 18 lipca 2024 r. przekazał dokumentację do GOPS w Miejscu Piastowym, uznając, że to Gmina Miejsce Piastowe jest właściwa miejscowo. Wójt Gminy Miejsce Piastowe wystąpił do Naczelnego Sądu Administracyjnego o rozstrzygnięcie sporu o właściwość miejscową. NSA postanowieniem z dnia 13 grudnia 2024 r.⁵⁶ wskazał Wójta Gminy Miejsce Piastowe jako organ właściwy w sprawie i zobowiązany do ponoszenia opłaty za pobyt małaletniej, uzasadniając, że organ, który wydał decyzję o skierowaniu do DPS na czas określony pozostaje właściwy w sprawach małaletniej należących do obszaru pomocy społecznej, bez względu na to czy później zmienił się opiekun prawny małaletniego. Małaletnia, decyzją Wójta Gminy Miejsce Piastowe z 22 stycznia 2025 r. została skierowana do DPS od 29 lutego 2024 r., a decyzją Prezydenta Miasta Tarnobrzega z dnia 17 marca 2025 r. - umieszczona w DPS

⁵² Od 1 września 2023 r. do 28 lutego 2024 r.

⁵³ Pismem z 14 lutego 2024 r.

⁵⁴ Sygn. akt III Nsm 108/24.

⁵⁵ W dniu 20 czerwca 2024 r.

⁵⁶ Sygn. akt I OW 164/24.

w Tarnobrzegu, od 29 lutego 2024 r. Koszt pobytu małoletniej ponosi właściwa gmina (Miejsce Piastowe).

(akta kontroli str. 556)

W drugiej sprawie, małoletni przebywał w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego w Rzeszowie. Na podstawie postanowienia właściwego sądu rejonowego z dnia 9 czerwca 2020 r.⁵⁷ o umieszczeniu w DPS, Kierownik ds. pomocy społecznej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Boguchwale działający z upoważnienia Burmistrza, na wniosek opiekuna prawnego, decyzją z 4 sierpnia 2020 r. skierował małoletniego do DPS na okres 24 miesięcy od daty przyjęcia do DPS. Decyzją Prezydenta Miasta Tarnobrzega z 19 sierpnia 2020 r., małoletni został umieszczony w DPS w Tarnobrzegu, gdzie przebywał od 21 sierpnia 2020 r. do 20 sierpnia 2022 r. W trakcie pobytu nastąpiła zmiana opiekuna prawnego (na osobę mieszkającą w Tarnobrzegu). Nowy opiekun prawny małoletniego wystąpił⁵⁸ do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Boguchwale o wydanie decyzji kierującej małoletniego do DPS na pobyt stały. Zawiadomieniem z dnia 22 sierpnia 2022 r. OPS w Boguchwale przekazał MOPR wniosek do załatwienia wg właściwości. Decyzją własną z 25 sierpnia 2022 r., małoletni został skierowany do DPS, a decyzją Prezydenta Tarnobrzega z 25 sierpnia 2022 r. - umieszczony w DPS w Tarnobrzegu. Od 21 sierpnia 2022 r., tj. terminu wskazanego w decyzji Prezydenta Miasta Tarnobrzega z dnia 29 września 2022 r.⁵⁹ ustalającej odpłatność za pobyt w DPS w Tarnobrzegu, koszt ponosi Miasto Tarnobrzeg, o czym więcej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 557, 1019-1025)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W projektach Strategii i Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2024-2026 nie zaplanowano działań na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, w kontekście minimalizacji ryzyka ich umieszczenia w DPS ani działań na rzecz poszukiwania możliwości opuszczenia DPS przez umieszczonych w nim małoletnich. Było to działanie nierzetelne. Program w zaprojektowanej formie został przyjęty przez Radę Miasta Tarnobrzega.

(akta kontroli str. 106-130, 1150)

Była Dyrektor wyjaśniła: *strategia (...) uwzględnia działania na rzecz wsparcia wszystkich mieszkańców miasta z niepełnosprawnościami, w tym również dzieci i młodzież. Strategia odnosi się do ogółu mieszkańców bez wyróżniania i bez wykluczania. Program (...) również uwzględnia działania na rzecz wszystkich dzieci (w tym dzieci z niepełnosprawnościami).*

(akta kontroli str. 778)

Dyrektor wyjaśniła: *Brak zadań odnoszących się stricte do dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie może wynikać z braku zdiagnozowania dotychczas tego problemu na terenie miasta Tarnobrzega. W latach 2022 – 2025 umieszczono*

⁵⁷ Sygn. akt III Nsm 1433/19.

⁵⁸ Wnioskiem z 18 sierpnia 2022 r.

⁵⁹ OS.I.5121.50.2022.

w DPS w sumie troje dzieci (...). Wszystkie te umieszczenia realizowane były na podstawie postanowienia Sądu.

(akta kontroli str. 785)

NIK zauważa, że w dwóch, spośród trzech objętych szczegółową analizą spraw małoletnich umieszczonych w DPS, możliwe było podjęcie kompleksowych działań informacyjnych, pomocowych i wspierających minimalizujących ryzyko umieszczenia dzieci w DPS, jeszcze na etapie rozpoznania wniosków przez sąd. Szerzej na temat tych działań – w opisie nieprawidłowości oznaczonej nr 5.

2. W okresie objętym kontrolą była Dyrektor i Dyrektor MOPR poinformowały trzy ośrodki pomocy społecznej o odmowie przyjęcia trojga małoletnich z niepełnosprawnością intelektualną, mimo dostępnych wolnych miejsc w DPS w Tarnobrzegu. Było to działanie niezgodne z trybem kierowania i umieszczania mieszkańców w DPS, o którym mowa w art. 59 ust. 1-3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁶⁰.

Ww. przepisy przewidują wydanie decyzji kierującej przez właściwy organ gminy, a następnie decyzji o umieszczeniu w DPS przez organ gminy prowadzącej DPS. W razie niemożności umieszczenia w DPS z powodu braku wolnych miejsc, powiadamia się osobę o wpisaniu na listę oczekujących oraz o przewidywanym terminie oczekiwania na umieszczenie.

(akta kontroli str. 656-681)

Kierownik Działu Obsługi Świadczeń Socjalnych wyjaśniła: *Odmowa przyjęcia (...) spowodowana była troską o bezpieczeństwo przebywających w Domu dzieci. (...)* Odnosząc się do dwóch mieszkańców, wyjaśniła, że na dzień poszukiwania dla nich miejsca jednemu do pełnoletniości brakowało pół roku a drugiemu pięć miesięcy. *Dodała: Z doświadczenia wynika, że po przyjęciu (...) następuje zmiana opiekuna prawnego na pracownika DPS a gmina, która osobę skierowała jest z nią związana jedynie listą przekazywanych opłat za jej pobyt (...). W przypadku pogorszenia stanu zdrowia i konieczności umieszczenia w dps np. dla osób przewlekłe psychicznie chorych zauważa się próbę przekazania płatności za pobyt w dps na gminę miejsca zamieszkania opiekuna prawnego. Dyrektor Domu czyni starania, aby „odmłodzić Dom”, gdyż większa część mieszkańców to osoby dorosłe. W tym celu kontaktuje się z innymi placówkami w sprawie przyjęć dzieci wymagających całodobowej opieki które ze względu na stan zdrowia nie mogą w nich przebywać np. „Dom Dziecka Mieszko w Rzeszowie”. Stąd przed wyrażeniem zgody na umieszczenie małoletniego, nieletniego lub osoby dorosłej tutaj. Ośrodek mimo posiadanej wiedzy o wolnych miejscach w placówce występuje z zapytaniem o możliwość przyjęcia mieszkańca biorąc pod uwagę możliwość procedowania przez którąś placówkę lub gminę postępowania w sprawie umieszczenia w Domu Pomocy Społecznej dla Osób Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie oraz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intelektualnie w Tarnobrzegu (...).* W przypadku trzeciego mieszkańca, Kierownik wyjaśniła: *wzięto pod uwagę stanowisko Dyrektora Domu wyrażone na podstawie Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23.08.2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej, zgodnie z którym Dom funkcjonuje w sposób zapewniający właściwy zakres usług, zgodny ze standardami określonymi dla danego typu, w oparciu o indywidualne potrzeby mieszkańca domu. W celu określenia indywidualnych potrzeb mieszkańca domu (...)*

⁶⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 1214.

dom powołuje zespół terapeutyczno-opiekuńczy składający się w szczególności z pracowników domu, którzy bezpośrednio zajmują się wsparciem mieszkańca.

(akta kontroli str. 794-795)

Złożone wyjaśnienia potwierdzają praktykę „wybierania” przyszłych mieszkańców, która nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach i narusza zasadę równego traktowania niepełnoletnich osób z niepełnosprawnością intelektualną, w stosunku do których sąd orzekł o umieszczeniu w DPS. Wyjaśnienia dotyczące cytowanego rozporządzenia nie zasługują na uwzględnienie. NIK zwraca uwagę, że odnoszą się one do mieszkańców, zatem tych, którzy w DPS zostali już umieszczeni i przyjęci.

(akta kontroli str. 656-681)

3. Była Dyrektor i Dyrektor MOPR, w stosunku do żadnego z 10 dzieci i młodzieży, których akta objęto analizą, po ich umieszczeniu w DPS nie podejmowały działań, które mogłyby potencjalnie przyczynić się do jego opuszczenia, co było działaniem nierzetelnym. Z ustaleń kontroli wynika, że nie podejmowano prób mających na celu zapewnienie opieki w środowisku rodzinnym: w rodzinie biologicznej, zastępczej lub adopcyjnej⁶¹. Nie nawiązywano w tym celu współpracy w z innymi jednostkami (np. z PCPR właściwym według ostatniego miejsca zamieszkania opiekuna dziecka, gminą właściwą według ostatniego miejsca zamieszkania opiekuna dziecka, sądem rodzinnym, rodziną biologiczną, placówką opiekuńczo-terapeutyczną).

(akta kontroli str. 543-555)

Była Dyrektor potwierdziła, że takich działań nie podejmowano. Dodała również: (...) *Umieszczenie w każdym przypadku nastąpiło w wyniku Postanowienia Sądu nakazującego umieszczenie dziecka w tego typu placówce.*

(akta kontroli str. 779)

Dyrektor również wskazała, że realizowano postanowienie Sądu. Dodała również: (...) *Sąd prowadząc swoje postępowanie zdecydował o umieszczeniu dziecka w dps, wcześniej badając zapewne wszelkie możliwości zapewnienia dziecku odpowiednich warunków. Obecna, pogarszająca się sytuacja w kwestii rodzicielstwa zastępczego nie daje zbyt wielkich szans umieszczania dzieci niepełnosprawnych intelektualnie w rodzinach zastępczych, ponieważ brakuje takich rodzin. Coraz większym problemem jest brak miejsca w rodzinnej pieczy zastępczej dla dzieci odbieranych interwencyjnie, ze względu na przemoc domową czy poważne zaniedbania rodziców biologicznych. Coraz częstszym problemem jest realizacja postanowień sądowych o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej, a rodzin zastępczych specjalistycznych, w których mogłyby przebywać dzieci niepełnosprawne intelektualnie po prostu nie ma. Trudno też mówić o możliwości powrotu dziecka umieszczonego w dps do rodziny biologicznej, ponieważ to właśnie na wniosek rodziców dziecko zostało tam umieszczone, ze względu na brak możliwości zapewnienia mu odpowiedniej opieki. Warto podkreślić, że Ośrodek nie zawsze może mieć wiedzę o dzieciach zagrożonych umieszczeniem w dps, ponieważ nie każda*

⁶¹ W celu przysposobienia dzieci i młodzieży – dotyczy dzieci z uregulowaną sytuacją prawną.

rodzina, w której wychowuje się dziecko niepełnosprawne intelektualnie korzysta z pomocy społecznej.

(akta kontroli str. 785-786)

Odnosząc się do braku współpracy z ośrodkami adopcyjnymi w przypadku siedmiorga dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, Dyrektor wyjaśniła: *Stan zdrowia dzieci i młodzieży (...) jest bardzo ciężki. Dzieci wymagają specjalistycznej opieki medycznej oraz psychologicznej, którą mają zapewnianą w DPS. Opieka nad niepełnosprawnymi dziećmi wymaga cierpliwości oraz wytrwałości. Praca w systemie zmianowym personelu (zatrudnionemu zgodnie ze wskaźnikiem zatrudnienia), pozwala na regenerację fizyczną oraz psychiczną, co zapobiega wypaleniu zawodowemu i umożliwia dalszą oddaną pracę na rzecz dzieci.*

Odnosząc się do braku współpracy z innymi instytucjami wyjaśniła: *mając na uwadze niski stopień adaptacyjny dzieci i młodzieży nie podejmowano współpracy (...). Zmiana miejsca pobytu dziecka mogłaby źle wpłynąć na jego, już ciężki, stan zdrowia. Na podstawie otrzymanych do realizacji postanowień Sądu w sprawie umieszczenia dzieci w DPS można domniemywać, że już na etapie rozważania przez Sąd Rodzinny sposobu zabezpieczenia dziecka, nie było możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub specjalistycznej rodzinie zastępczej czy zawodowej rodzinie zastępczej na czas prowadzenia procedury adopcyjnej. Ponadto dodała: dziecku zapewniono w DPS specjalistyczną opiekę w związku z tym, nie podejmowano współpracy z innymi jednostkami w celu zmiany miejsca pobytu dziecka,*

(akta kontroli str. 547)

NIK zwraca uwagę, że sąd rodzinny rozstrzyga na podstawie informacji przekazywanych przez instytucje zaangażowane w proces wspierania rodziny dziecka zagrożonego umieszczeniem w DPS. Rozstrzygnięcie jest uzależnione m.in. od jakości i kompleksowości otrzymywanych informacji. NIK potwierdza, że w DPS w Tarnobrzegu dzieciom zapewniono całodobową opiekę, dostęp do zajęć edukacyjnych oraz do usług medycznych. Należy jednak zwrócić uwagę, że oddziaływania terapeutyczne i rehabilitacyjne odbywają się na ogół w placówkach edukacyjnych. Po powrocie dzieci do DPS, tj. po godzinie 14.00, dostępność personelu, możliwość skorzystania z terapii, rehabilitacji społecznej, wsparcia psychologicznego są ograniczone. Tymczasem konieczność objęcia oddziaływaniami terapeutycznymi to jedna z przesłanek umieszczenia w DPS wskazywanych przez instytucje. Przyjęcie dziecka do DPS oznacza także umieszczenie go poza systemem pieczy zastępczej. „Zniknięcie” dzieci z tego systemu oraz statystyk powoduje, że jednostki organizacyjne właściwe w sprawach umieszczania dzieci w pieczy zastępczej tracą nim zainteresowanie. Z ustaleń kontroli wynika, że w DPS przebywają także dzieci, w stosunku do których nastąpiła zmiana zarządzeń opiekuńczych ze względu na brak możliwości umieszczenia ich w pieczy zastępczej.

4. Była Dyrektor MOPR z upoważnienia Prezydenta Miasta Tarnobrzega wydała decyzję w sprawie skierowania małoletniego do DPS i decyzję w sprawie ustalenia odpłatności za jego pobyt, mimo że miasto Tarnobrzeg nie było gminą właściwą do skierowania chłopca i ponoszenia tej opłaty. W konsekwencji, od 21 sierpnia 2022 r. miasto Tarnobrzeg finansowało koszty pobytu małoletniego w DPS w Tarnobrzegu. Stanowiło to naruszenie art. 59 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym decyzję o skierowaniu do DPS i decyzję ustalającą opłatę za pobyt wydaje organ gminy właściwej dla tej osoby w dniu jej

kierowania. O właściwości w sytuacji zmiany opiekuna prawnego rozstrzygnął Naczelny Sąd Administracyjny (I OW 164/24 z dnia 13 grudnia 2024 r.). Zgodnie z orzeczeniem Sądu, organ, który wydał decyzję o skierowaniu do DPS na czas określony pozostaje właściwy w sprawach należących do obszaru pomocy społecznej, bez względu na to czy zmienił się opiekun prawny małoletniego. Decyzję o skierowaniu jako pierwsza wydała gmina Boguchwała i to ta gmina była nadal właściwa do ponoszenia opłat za mieszkańca. Łączna kwota środków zatwierdzonych do wypłaty przez byłą Dyrektor i Dyrektor MOPR i wydatkowanych niezasadnie przez miasto Tarnobrzeg wyniosła 184 293,20 zł (tj. w 2022 r. – 18 862,42 zł, w 2023 r. – 61 584,94 zł, w 2024 r. – 68 863,34 zł, w 2025 r. (do 30 czerwca) – 34 982,50 zł.

(akta kontroli str. 557-558, 1019-1032)

Była Dyrektor wyjaśniła: *Zasady ustalania właściwości miejscowej gminy określa art. 101 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej stanowiąc, że generalnie właściwość tę ustala się według miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie. Z kolei art. 59 ust. 1 ustawy (...) stanowi, że decyzję o skierowaniu wydaje organ gminy właściwy dla tej osoby w dniu jej kierowania do domu pomocy społecznej. Oba te przepisy ściśle korespondują ze sobą i wynika z nich, że właściwą miejscowo do wydania decyzji o skierowaniu (...) jest gmina miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o to skierowanie w dacie kierowania tej osoby do domu pomocy. Ustawa (...) nie definiuje pojęcia "miejsca zamieszkania" i w tej mierze należy odwołać się do przepisów ogólnych ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny. Artykuł 25 ustawy - Kodeks cywilny przez miejsce zamieszkania osoby fizycznej rozumie miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu. Jeżeli chodzi o osoby nie posiadające zdolności do czynności prawnych (...) Z art. 27 ustawy - Kodeks cywilny wynika, iż miejscem zamieszkania osoby pozostającej pod opieką jest miejsce zamieszkania opiekuna. Małoletni (...) skierowany został do DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie na okres 24 miesięcy od daty przyjęcia zgodnie z decyzją Burmistrza Boguchwały z dnia 04.08.2020 r. Małoletni przyjęty został do placówki 21.08.2020 r. w związku z czym skierowanie obowiązywało do dnia 21.08.2022 r. W dniu skierowania małoletniego przez Prezydenta Miasta Tarnobrzega do DPS tj. 25.08.2022 r. opiekun prawny małoletniego (wnioskodawca) miał miejsce zamieszkania na terenie miasta Tarnobrzega, co (...) spowodowało właściwość Prezydenta Miasta Tarnobrzega. Podkreślenia wymaga, iż wniosek o skierowanie małoletniego do DPS MOPR Tarnobrzeg otrzymał dnia 23.08.2022 r., czyli po wygaśnięciu skierowania Burmistrza Boguchwały. W dacie orzekania przez Prezydenta Miasta Tarnobrzega, nie pozostawało w obrocie prawnym skierowanie małoletniego do DPS. Jak przyjmuje się w orzecznictwie, decyzja o skierowaniu do DPS zachowuje znaczenie kształtujące właściwość organu pomocy społecznej dopóki pozostaje w obrocie prawnym⁶². W związku z powyższym Miasto Tarnobrzeg jest właściwe do ponoszenia kosztów pobytu małoletniego (K.W.) w domu pomocy społecznej jako gmina kierująca.*

(akta kontroli str. 789)

⁶² Por. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia: 20 października 2011 r. sygn. akt I OW 110/11, 15 czerwca 2012 r. sygn. akt I OW 56/12, z 15 maja 2014 r. sygn. akt I OW 48/14, 21 lutego 2017 r. sygn. akt I OW 240/16, 5 października 2017 r. sygn. akt I OW 122/17, 21 lutego 2018 r. sygn. akt I OW 265/177 marca 2018 r. sygn. akt I OW 308/17 i 13 kwietnia 2018 r. sygn. akt I OW 260/17 - publ. CBOSA.

Wyjaśnienia Dyrektor MOPR są tożsame z udzielonymi przez byłą Dyrektor.

Złożone wyjaśnienia, w świetle przywołanego wyżej orzeczenia nr I OW 164/24 z dnia 13 grudnia 2024 r. Naczelnego Sądu Administracyjnego, nie zasługują na uwzględnienie. Z ww. postanowienia wynika, że zakreślenie w decyzji końcowego terminu pobytu w domu pomocy społecznej nie powoduje nieważności decyzji po tej dacie. Przywołane w wyjaśnieniach postanowienia NSA nie stoją w sprzeczności z poglądem sądu wyrażonym w postanowieniu I OW 164/24.

(akta kontroli str. 779-780)

5. Była Dyrektor i Dyrektor MOPR, która do 22 października 2024 r. bezpośrednio nadzorowała Dział Pieczy Zastępczej i Asysty Rodzinnej nie zapewniły podjęcia przez MOPR kompleksowych działań informacyjnych, pomocowych i wspierających, które mogłyby przeciwdziałać umieszczeniu dwojga dzieci niepełnosprawnych intelektualnie w DPS. Było to działanie nierzetelne oraz niezgodne z § 3 pkt 10 *Procedury działań podejmowanych przez asystenta rodziny i pracownika socjalnego na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w MOPR*⁶³, dotyczących zasad aktualizacji planów pracy z rodziną.

a) W przypadku jednej z rodzin:

- choć matka dziecka wielokrotnie zgłaszała wyczerpanie fizyczne i psychiczne opieką nad niepełnosprawnym synem, z dokumentów sporządzonych przez pracowników wspierających rodzinę nie wynika, by przedstawiono jej możliwość skorzystania z opieki wytchnieniowej. Brak takiej propozycji potwierdził pracownik socjalny współpracujący z rodziną. Z dokumentacji asystenta wynika natomiast, że prowadzono rozmowę na temat innych form wsparcia takich jak: rozszerzenie opieki dziennej, instytucjonalnej w miejscu zamieszkania, udziału w grupach wsparcia dla rodziców dzieci z autyzmem;
- sporządzony przez asystenta plan pracy z rodziną, nie przewidywał działań nakierowanych na przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w DPS, a faktyczne wsparcie asystenta minimalizowało to ryzyko jedynie w ograniczonym zakresie. Matka już kilka dni po sporządzeniu planu powiadomiła asystenta o zamiarze złożenia do sądu wniosku o umieszczenie dziecka w DPS. Asystent nie dostosowała planu, w tym celów i zamierzonych efektów do aktualnej sytuacji dziecka. Cele szczegółowe i działania krótkoterminowe zaplanowano jedynie na okres 1,5 miesiąca. Obowiązek aktualizacji planu w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na pół roku wynikał z § 3 pkt 10 ww. *Procedury*. W konsekwencji, nie podjęto działań zmierzających do rozeznania możliwości umieszczenia dziecka w systemie pieczy zastępczej a kwestia ta nie została nawet zasygnalizowana w piśmie Dyrektora MOPR, kierowanym na wniosek sądu o udzielenie szczegółowej informacji na temat sytuacji rodziny w toku postępowania o umieszczenie dziecka w DPS. Była Dyrektor w piśmie tym wskazała jedynie, że *małżonkowie (...) wielokrotnie zgłaszali trudności w sprawowaniu funkcji rodzicielskiej oraz opiece nad synem (...)* oraz że: *konieczność podejmowania działań*

⁶³ Zarządzenie nr 31/2021.

terapeutycznych wobec dziecka przekracza możliwości jego niepełnosprawnych rodziców. Odpowiadając na zapytanie sądu o ewentualne miejsce dla dziecka w specjalistycznym DPS, wskazała konkretny Dom, w którym mogłoby mieć zapewnioną całodobową opiekę.

(akta kontroli str. 885-888, 891-895, 1088-1096, 1164-1202)

b) w przypadku drugiej z rodzin objętej wsparciem asystenta rodziny i pracą socjalną, usługami AOOD i opieką wychowawczą sporządzony przez asystenta plan pracy z rodziną, nie przewidywał działań nakierowanych na przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w DPS ani nie był dostosowywany do aktualnej sytuacji rodziny. W konsekwencji, nie podejmowano działań zmierzających do rozeznania możliwości umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej na czas pobytu matki w szpitalu ani nie podjęto w tym zakresie współpracy z właściwym sądem opiekuńczym, przed którym toczyło się postępowanie o umieszczenie dziecka w DPS. Działania MOPR ograniczono do znalezienia dla dziecka miejsca w DPS.

(akta kontroli str. 1033-1060)

Była Dyrektor odnosząc się do sytuacji pierwszej rodziny potwierdziła, że plan nie przewidywał ww. działań i wyjaśniła, że w momencie jego opracowania, decyzja rodziców o umieszczeniu w DPS nie była znana. Odnosząc się do braku aktualizacji planu wyjaśniła, że aktualizacji dokonano w półrocznej ocenie pracy asystenta. Wyjaśnienia nie zasługują jednak na uwzględnienie – obowiązek aktualizacji planu w celu zaprojektowania adekwatnego do potrzeb wsparcia wynikał z wewnętrznej procedury. NIK zwraca także uwagę, że w okresowej ocenie sytuacji rodziny jako jeden z osiągniętych efektów wskazano: *w wyniku wyczerpania zasobów fizycznych i psychicznych, a także w trosce o dobro dziecka, rodzina podjęła decyzję, o złożeniu wniosku do sądu o umieszczenie dziecka w placówce całodobowej.* Powyższe potwierdza, że celem podejmowanych działań nie było przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w DPS.

Pracownik socjalny i Była Dyrektor MOPR wyjaśnili, że rodzinie tej nie proponowano usług opieki wychowawczej, ponieważ rodzice, podczas rekrutacji do projektu nie dysponowali prawomocnym orzeczeniem o niepełnosprawności, które było wymogiem formalnym do ubiegania się o wsparcie. Wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie. Orzeczenie uprawomocniło się 19 marca 2024 r., tj. tuż po rozpoczęciu naboru do programu *Opieka wychowawcza – edycja 2024*, który trwał do 2 kwietnia 2024 r. Aplikowanie o tą formę wsparcia byłoby zatem możliwe.

(akta kontroli str. 1118-1124, 1153, 1158-1159, 1238-1239)

Odnosząc się do potencjalnej możliwości umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej Była Dyrektor wyjaśniła, że nie podjęto takich działań, gdyż trwała już procedura umieszczenia dziecka w DPS z wniosku rodziców. Sąd zapytał o miejsce w DPS i takie miejsce zostało w piśmie wskazane. Dodała, że na terenie miasta nigdy nie funkcjonowała specjalistyczna rodzina zawodowa zastępcza ani specjalistyczna placówka opiekuńcza dla dzieci. Wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie. Z pisma Prezesa Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu wynika, że *organ kierujący wykonaniem orzeczenia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w piśmie-opinii do tej sprawy jednoznacznie wskazywał na potrzebę umieszczenia*

małoletniego w specjalistycznym DPS. Nie przedstawiał żadnej innej możliwości ustalenia pieczy zastępczej, czy to w postaci rodziny zastępczej czy to placówki opiekuńczo-wychowawczej.

(akta kontroli str. 1158-1159, 1299)

NIK zwraca uwagę, że podawane przez matkę informacje dotyczące np. agresywnych zachowań dziecka czy deklarowana częstotliwość urlopowania dziecka nie były weryfikowane. Trudne zachowania oraz chęć uczestniczenia w życiu dziecka stanowiły okoliczności podnoszone przez matkę na etapie składania wniosku o umieszczenie w DPS oraz o zwolnienie z opłat za pobyt. Tymczasem, z zaświadczenia z 18 lipca 2024 r. psychologa Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego w Tarnobrzegu (OREW) wynikało, że odkąd dziecko przebywa w OREW, wyeliminowane zostały napady złości, występują bardzo rzadko, a dziecko wchodzi w interakcje z innymi. Ustalenia kontroli nie potwierdziły też deklarowanej przez matkę częstotliwości urlopowania dziecka z DPS. Pracownik socjalny w jednym z wywiadów na okoliczność ustalenia opłaty za pobyt dziecka w DPS odnotowała, że rodzice zabierają dziecko do domu raz na dwa tygodnie, tymczasem z ustaleń kontroli wynika, że dziecko zabierano na jednodniowe (kilkugodzinne) przepustki w okresie Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocnych. Pracownik socjalny potwierdziła, że nie weryfikowała sytuacji małoletniego z pracownikami OREW, w trakcie rozmów z asystentem rodziny rozważano jedynie nawiązanie kontaktów z placówką przez asystenta.

Odnośząc się do drugiej rodziny, Była Dyrektor wyjaśniła, że od 24 października 2024 r. nie pełniła funkcji Dyrektora i organizowała swoją pracę na nowym stanowisku Kierownika Pieczy Zastępczej. Dodała: *Nie miałam wiedzy o tej sprawie. Nie otrzymałam informacji od Dyrektora MOPR, ani z Sądu, że należy poszukać miejsca w pieczy zastępczej dla małoletniego.*

(akta kontroli str. 1158-1159)

Dyrektor wyjaśniła: *To była sytuacja nadzwyczajna. Matka mówiła, że opiekę może przejąć sąsiadka wspólnie z babcią dziecka. Tuż przed rozprawą podczas rozmowy z sędzią pytał, czy posiadamy rodzinę zastępczą specjalistyczną, w której można umieścić dziecko. Z przekazanych nam informacji wynika, że Sędzia (...) widząc zachowanie małoletniego zdecydował, że wymaga on specjalistycznej opieki i zdecydował o umieszczeniu dziecka w DPS na czas leczenia matki.*

(akta kontroli str. 1285)

OCENA CZĄSTKOWA

Projekty dokumentów strategicznych i programy przewidywały działania dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz ich rodzin, nie ujęto w nich jednak działań minimalizujących ryzyko umieszczenia dzieci w DPS ani działań na rzecz poszukiwania możliwości opuszczenia placówki przez małoletnich. MOPR realizował przewidziane w ww. dokumentach zadania i przystąpił do realizacji programów rządowych, wspierając rodziny z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną. Nie podejmował jednak żadnych działań ani nie nawiązywał współpracy z instytucjami tworzącymi system wsparcia dzieci i młodzieży w poszukiwaniu możliwości opuszczenia DPS przez dzieci i młodzież w nim umieszczone. Była Dyrektor i Dyrektor nie zapewniły podjęcia przez MOPR kompleksowych działań informacyjnych, pomocowych i wspierających, które mogłyby przeciwdziałać

umieszczeniu w DPS dwojga dzieci niepełnosprawnych intelektualnie. Jedna z pięciu analizowanych decyzji o umieszczeniu w DPS była niezgodna z postanowieniem właściwego sądu rodzinnego. Ponadto, Była Dyrektor, z upoważnienia Prezydenta Miasta wydała decyzję w sprawie skierowania małoletniego do DPS i decyzję w sprawie ustalenia odpłatności za jego pobyt, mimo, że Miasto Tarnobrzeg nie było gminą właściwą do skierowania chłopca i ponoszenia tej opłaty. Trzem małoletnim odmówiono przyjęcia do DPS w Tarnobrzegu mimo wolnych miejsc, co naruszało zasadę równego traktowania osób z niepełnosprawnością intelektualną.

OBSZAR

2. Nadzór nad działalnością domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną

Opis stanu faktycznego

1. Struktura organizacyjna MOPR, zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych i zatrudnionych w nich pracowników nie wskazywały konkretnych komórek ani osób, których zadaniem byłoby sprawowanie nadzoru nad działalnością DPS w Tarnobrzegu, w których umieszczano dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną. Nadzór ten nie został formalnie przypisany do realizacji żadnej komórce organizacyjnej ani powierzony konkretnemu pracownikowi.

W karcie zadań kierownika Dział Obsługi Świadczeń Socjalnych (dalej: OS) wskazano nadzór nad realizacją zadań wynikających z uchwał Rady Miasta i zarządzeń Dyrektora (część II, pkt 17) oraz sprawowanie nadzoru nad realizacją innych zadań, które nie zostały wymienione w zakresie czynności, a należą do zakresu działań OS (część II, pkt 29). Zakres zadań tej komórki organizacyjnej nie obejmował jednak nadzoru nad DPS.

(akta kontroli str. 35-84, 698-712)

OS, w którym zatrudnione były trzy osoby, realizował zadania dotyczące wsparcia instytucjonalnego. Czynności związane m.in. ze skierowaniem, umieszczaniem w DPS, ustalaniem odpłatności za pobyt, przekazywaniem środków za pobyt, prowadzenie polityki w zakresie prawidłowego wykorzystania miejsc w DPS realizowała jedna osoba – kierownik Działu OS. Zajmowała się ona również sprawozdawczością i innymi czynnościami administracyjnymi związanymi z zapewnieniem całodobowej opieki. W karcie zadań stanowiska pracy ustalono system zastępstw podczas jej nieobecności. Ponadto jedna osoba zatrudniona w OS zajmowała się aktualizacją odpłatności dla DPS w Tarnobrzegu. Pracownicy realizujący zadania związane z DPS mieli długoletni staż pracy (ponad 30 lat i ponad 6 lat) w MOPR. Kierownik OS miała odpowiednie kwalifikacje.

(akta kontroli str. 66-67, 699-712)

W MOPR nie obowiązywała wewnętrzna procedura, w której uregulowano zasady sprawowania nadzoru nad DPS. Była Dyrektor wyjaśniła: *Ogólny nadzór odbywa się na polecenie Prezydenta Miasta Tarnobrzega. Pracownicy MOPR współpracują z pracownikami DPS we wspólnych sprawach z zachowaniem dbałości o dobro mieszkańców dps, jako Dyrektor kilkakrotnie odwiedzałam dom pomocy w związku z prowadzonymi sprawami, nie były to formalne kontrole, jednak miałam orientację co do warunków (...), inicjowałam także spotkania kierownictwa placówki z Prezydentem Miasta w celu rozwiązania występujących problemów placówki.*

(akta kontroli str. 788)

Dyrektor potwierdziła brak procedur w obszarze nadzoru nad DPS i dodała: (...) *nie wskazano osoby, która ten nadzór miałaby sprawować. DPS był kontrolowany przez Wydział Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w zakresie przestrzegania praw mieszkańców oraz w związku ze zwiększeniem miejsc (...) w zakresie spełnienia standardów z tym związanych. MOPR analizuje sprawozdania przekazywane przez DPS oraz wystąpienia z kontroli prowadzonych przez organy zewnętrzne, jest w stałym kontakcie z Dyrektorem oraz pracownikami DPS. Pracownicy socjalni przeprowadzając wywiady z opiekunami prawnymi mieszkańców na terenie DPS mają kontakt z mieszkańcami Domu. Opiekunowie są obecni na co dzień z mieszkańcami DPS (...).*

(akta kontroli str. 788)

2. Badanie pięciu spraw, w których czas oczekiwania na umieszczenie w DPS w Tarnobrzegu przekroczył 30 dni, wykazało, że średni czas oczekiwania wynosił 72 dni od dnia wydania prawomocnego postanowienia sądu (najkrótszy czas dwa dni, najdłuższy - 304). Przyczynami wydłużonego oczekiwania były m.in.: brak środków finansowych gminy, brak wolnych miejsc, przedłużające się procedury administracyjne (w tym przekazywanie dokumentacji wg właściwości), omyłki pisarskie w dokumentacji. Żadna z ww. przyczyn nie była zależna od MOPR.

(akta kontroli str. 693-696)

Analiza dokumentacji pięciorga małoletnich wykazała, że jedna decyzja w sprawie umieszczenia w DPS nie była zgodna z postanowieniem sądu rodzinnego, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Pozostałe cztery decyzje były prawidłowe.

(akta kontroli str. 654-655)

W okresie objętym kontrolą (do 30 lipca) jedno dziecko oczekiwało na miejsce w DPS w Tarnobrzegu. O braku miejsc, 9 grudnia 2024 r. poinformowano pisemnie opiekuna ustawowego małoletniego wskazując, że małoletniego umieszczono na liście osób oczekujących⁶⁴.

(akta kontroli str. 697)

3. W okresie objętym kontrolą MOPR nie sprawował rzetelnego nadzoru w obszarze jakości opieki nad dziećmi i młodzieżą umieszczonymi w DPS w Tarnobrzegu oraz przestrzegania ich praw, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 741-743)

MOPR posiadał dokumentację dwóch kontroli zewnętrznych przeprowadzonych w DPS w Tarnobrzegu. W dniu 23 czerwca 2023 r. pracownicy Oddziału Nadzoru w Pomocy Społecznej i Wsparcia Rodziny Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego (dalej: PUW) przeprowadzili kontrolę dotyczącą wybranych elementów z zakresu usług bytowych, opiekuńczych i wspomagających. Kontrola nie wykazała nieprawidłowości. W dniu 29 sierpnia 2023 r. pracownicy Wydziału

⁶⁴ Ostatecznie umieszczony w DPS w dniu 28 lutego 2025 r.

Polityki Społecznej PUW przeprowadzili wizytację w DPS w Tarnobrzegu, w związku z wnioskiem Zgromadzenia dotyczącym zwiększenia liczby miejsc w DPS w Tarnobrzegu. Wizytacja miała na celu stwierdzenie zgodności działania Domu z przepisami prawa i przestrzegania standardu usług. W uzasadnieniu wskazano, że DPS po zwiększeniu liczby miejsc, będzie spełniał wymogi na poziomie obowiązującego standardu. Ww. dokumenty były opatrzone jedynie podpisem Dyrektora DPS w Tarnobrzegu.

W okresie objętym kontrolą do MOPR nie wpłynęły skargi i wnioski dotyczące niezapewnienia odpowiedniej opieki, jakości usług lub nieprzestrzegania praw dzieci umieszczonych w DPS w Tarnobrzegu.

(akta kontroli str. 726-742, 1014-1017)

Od 1 stycznia 2024 r. MOPR otrzymywał kwartalne informacje o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców domu, związanych z zagrożeniem ich życia lub zdrowia w wyniku wypadków, samouszkodzeń, obrażeń ciała. Jedno takie zdarzenie odnotowano w II kwartale 2025 r. Scalone informacje z DPS prowadzonych przez Prezydenta Miasta i na jego zlecenie, pracownik MOPR przekazywał bezpośrednio do PUW, o począwszy od informacji za II kwartał – informacje te przekazywał Prezydent Miasta Tarnobrzega. Dyrektor MOPR nie miał upoważnienia Prezydenta do analizy informacji w powyższym zakresie. Zasadność działań w związku ze stwierdzonym w II kwartale 2025 r. zdarzeniem nadzwyczajnym nie była jeszcze przedmiotem analiz.

(akta kontroli str. 744-777, 1141-1148)

W ramach nadzoru nad DPS w Tarnobrzegu MOPR nie podejmował współpracy z innymi komórkami organizacyjnymi lub instytucjami odpowiedzialnymi za wsparcie rodziny oraz system pieczy zastępczej w celu minimalizowania ryzyka umieszczenia dziecka w DPS lub znalezienia dla dziecka w nim już umieszczonego wsparcia w ramach systemu pieczy zastępczej. Była dyrektor wyjaśniła: *Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu jest organizatorem pieczy zastępczej. W siedzibie Ośrodka funkcjonują między innymi Działy: Obsługi Świadczeń Socjalnych, Pieczy Zastępczej i Asysty Rodzinnej, Zespół Pracowników Socjalnych i Specjalistycznego Poradnictwa. Pracownicy (...) współpracują w ramach wykonywanych zadań. W sytuacji dotyczących umieszczenia trojga dzieci w domu pomocy społecznej nie było wskazań Sądu Rodzinnego do znalezienia miejsca w pieczy zastępczej. Postanowienia Sądu wskazywały wprost na umieszczenie dzieci w domu pomocy społecznej i przekazane były do wykonania przez MOPR.*

(akta kontroli str. 779)

Dyrektor wyjaśniła: *Dział Obsługi Świadczeń Socjalnych realizuje wnioski w sprawie skierowania do domów pomocy społecznej, jak również postanowienia sądu w sprawie umieszczenia w domu pomocy społecznej zarówno dotyczące dzieci, jak i osób dorosłych. Na etapie przekazanego do realizacji postanowienia Sądu, nie jest rozpatrywana sytuacja dziecka w zakresie zmiany wydanego postanowienia. W sytuacji posiadania wolnego miejsca w DPS na terenie Miasta Tarnobrzega dzieci są w nim umieszczane. W sytuacji braku wolnych miejsc przekazywane są pisma do PCPR z prośbą o umieszczenie w dps funkcjonującym na terenie danego PCPR. Po zapewnieniu opieki w domu pomocy społecznej nie podejmowano próby znalezienia dla dziecka innej formy wsparcia, gdyż zadania, które realizowane są przez Dział*

Obsługi Świadczeń Socjalnych nie przewidują prowadzenia postępowania w zakresie wsparcia w ramach systemu pieczy zastępczej. Sytuacja rodzinna dziecka skierowanego i umieszczonego w dps jest monitorowana w związku z koniecznością ustalania sytuacji materialno-bytowej rodziców, którzy są zobowiązani do ponoszenia odpłatności za pobyt dziecka w dps.

(akta kontroli str. 788)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Jedna z pięciu analizowanych decyzji o umieszczeniu w DPS wydana z upoważnienia Prezydenta Tarnobrzega przez byłą Dyrektora MOPR nie była zgodna z postanowieniem właściwego sądu opiekuńczego. Zgodnie z postanowieniem (sygn. akt III Nsm 170/2024 z dnia 7 czerwca 2024 r.), Sąd Rejonowy w Sanoku, III Wydział Rodzinny i Nieletnich rozstrzygnął o umieszczeniu dziecka w DPS w Tarnobrzegu do czasu prawomocnego zakończenia prowadzonego postępowania. Tymczasem w wydanej decyzji znak: OS.I.4720.23.2024 z dnia 11 czerwca 2024 r. postanowiono o umieszczeniu dziecka na czas nieokreślony.

(akta kontroli str. 654-656)

Była Dyrektora jako przyczynę wskazała pomyłkę osoby sporządzającej decyzję.

(akta kontroli str. 802)

2. W okresie objętym kontrolą była Dyrektora i Dyrektora MOPR nie sprawowały rzetelnego nadzoru nad jakością usług świadczonych przez DPS w Tarnobrzegu na rzecz małoletnich niepełnosprawnych intelektualnie mieszkańców i przestrzeganiem ich praw, gdyż:

- zadanie to nie zostało formalnie przypisane do realizacji żadnej komórce organizacyjnej ani powierzone konkretnemu pracownikowi,
- nie przeprowadzono żadnej kontroli w ww. obszarze, w szczególności nie wykonano zarządzenia nr 223/2022 z dnia 23 czerwca 2022 r. Prezydenta Miasta Tarnobrzega w sprawie polecenia MOPR kontroli w DPS w Tarnobrzegu w zakresie prawidłowości realizacji powierzonych zadań, jakości świadczonych usług oraz przestrzegania praw mieszkańców oraz poinformowania o wynikach kontroli.

(akta kontroli str. 741-743)

Była Dyrektora wyjaśniła: *Funkcję (...) pełniłam od czerwca 2019 roku do października 2024 roku. W tym okresie nie została przeprowadzona formalna kontrola Domu Pomocy Społecznej (...). Kontrole odbywają się na polecenie Prezydenta Miasta Tarnobrzega. W okresie od marca 2020 do maja 2022 z powodu pandemii nie zostało wydane takie polecenie. Pomimo braku przeprowadzenia formalnej kontroli (...) miałam okazję sprawdzić warunki panujące w domu pomocy w roku 2023 podczas mojej wizyty po remoncie pomieszczeń DPS. W 2024 roku (...) zapowiedziałam na cotygodniowym spotkaniu kadry kierowniczej Kierownikom poszczególnych działów, że należy przeprowadzić kontrole w jednostkach nadzorowanych przez MOPR z ramienia Prezydenta Miasta i zamierzałam zwrócić się o polecenie do Prezydenta. Nie zdążyłam tego zadania zrealizować w pełni, ponieważ w październiku 2024 r. zostałam (...) przeniesiona na inne stanowisko (...). Wyjaśniam, że nie miałam wiedzy o zarządzonej w 2022 roku przez Prezydenta kontroli w domu pomocy społecznej. (...) od dnia 27 czerwca 2022 roku do 19 lipca*

2022 roku przebywałam na urlopie w związku z wyjazdem do USA. Zastępstwo (...) w tym czasie pełniła Kierownik Działu Administracyjno – Gospodarczego – P. A.R i ona była odpowiedzialna zarówno za realizację zadań dyrektora w tym czasie, jak i za przekazanie mi spraw z tamtego okresu, których nie zrealizowano. (...) Do dnia rozpoczęcia urlopu nie miałam okazji zapoznania się z Zarządzeniem dotyczącym kontroli, także po powrocie z urlopu nie przekazano mi tego zarządzenia ani informacji o tym, że takie Zarządzenie zostało wydane, dlatego nie zostało ono przeze mnie wykonane. (...)

(akta kontroli str. 780)

Dyrektor wyjaśniła: Nie wiem, dlaczego poprzedni Dyrektor Ośrodka nie podejmował kontroli w dps. (...). Pomimo kilkukrotnej rozmowy Kierownika Działu Obsługi Świadczeń Socjalnych w sprawie przeprowadzenia kontroli z Panią Lilianą Lewińską, wówczas pełniącą funkcję Dyrektora MOPR, w/w nie podjęła decyzji w sprawie wykonania zarządzenia oraz dopełnienia czynności administracyjnych w celu powołania komisji kontrolnej i przeprowadzenia kontroli.

(akta kontroli str. 790)

OCENA CZĄSTKOWA

MOPR nie sprawował rzetelnego nadzoru nad jakością usług świadczonych przez DPS na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną oraz przestrzeganiem ich praw. Zadanie to nie zostało formalnie przypisane do realizacji żadnej komórce organizacyjnej ani powierzone konkretnemu pracownikowi. Nie przeprowadzono też żadnej kontroli w ww. zakresie, także mimo pisemnego polecenia wydanego przez Prezydenta w 2022 r. Jedna z pięciu analizowanych decyzji o umieszczeniu w DPS była niezgodna z postanowieniem właściwego sądu rodzinnego. Decyzje w sprawie umieszczenia w DPS wydawane były niezwłocznie, a ewentualny dłuższy czas oczekiwania na miejsce nie był zawiniony przez MOPR.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Uwzględnienie w dokumentach strategicznych lub programowych działań minimalizujących ryzyko umieszczenia małoletnich z niepełnosprawnością intelektualną w DPS oraz działań na rzecz poszukiwania możliwości opuszczenia placówki przez umieszczone w niej dzieci i młodzież.
 2. Przestrzeganie trybu postępowania, o którym mowa w art. 59 ust. 1-3 ustawy ups w sytuacji otrzymywanych zapytań o wolne miejsca w DPS.
 3. Podjęcie działań, w tym nawiązywanie współpracy z instytucjami funkcjonującymi w obszarze wsparcia dziecka i rodziny w celu znalezienia dla małoletnich miejsca w środowisku rodzinnym i umożliwienia opuszczenia

DPS, w szczególności w stosunku do dzieci, które do DPS trafiły z uwagi na brak miejsc w pieczy zastępczej.

4. Wydawanie decyzji kierujących do DPS i ustalających odpłatność za pobyt , wyłącznie w sprawach, w których gmina Tarnobrzeg jest właściwa, zgodnie z art. 59 ust. 1 ups.
5. Podjęcie działań mających na celu wyegzekwowanie od gminy Boguchwała wydatkowanych niezasadnie przez miasto Tarnobrzeg kwoty 184 293,20 zł, z tytułu opłaty za pobyt małoletniego w DPS w Tarnobrzegu.
6. Wydawanie decyzji o umieszczeniu w DPS zgodnych z postanowieniem właściwego sądu opiekuńczego.
7. Zapewnienie rzetelnego nadzoru nad jakością opieki nad małoletnimi mieszkańcami DPS i przestrzeganiem ich praw.
8. Zapewnienie kompleksowych działań informacyjnych, pomocowych i wspierających w celu przeciwdziałania umieszczeniu dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w DPS.

Uwagi NIK nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, 10 września 2025 r.

Kontrolerzy

Marzena Baradziej

Doradca techniczny

podpisano elektronicznie

Monika Górniak-Napora

Starszy inspektor kontroli państwowej

podpisano elektronicznie

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Kielcach

Wicedyrektor

Krzysztof Wilkosz

podpisano elektronicznie